

KRÁLOVNA DAGMAR

SPOLEK DIVADELNÍCH OCHOTNÍKŮ ALOIS JIRÁSEK

198. DIVADELNÍ SEZÓNA

LUDVÍK KUNDERA
MILOSLAV KLÍMA

KRÁLOVNA DAGMAR

PREMIÉRA 29. LEDNA 2022

hudba	Jan Prouza
návrh kostýmů	Irena Vylíčilová
režie a návrh scény	Ladislav Peřina
Královna Dagmar	Kristýna Kuhnová
Přemysl Otakar I.	Jaroslav Jebousek
Adléta Míšeňská	Irena Vylíčilová
Konstancie Uherská	Petra Rudelová
Strange Ebbesön	Čeněk Mach
Král Valdemar II.	Petr Košťál
Kristina	Dagmar Machová
	Kateřina Kožušníková
Biskup	Zdeněk Vylíčil
Gerda, milostnice	Pavlína Suková
kejklíři	Jana Kadaníková
	Matěj Píša
	Kryštof Menšík
	Pavel Kožušník
	Jan Kozina
muzikanti	Markéta Vránová
	Eva Slaninová
	Ladislav Lysický
	Petra Havlová
	Hana Kneifelová
	Zuzana Kneifelová
výroba scény a rekvizit	Čeněk Mach
výroba kostýmů	Irena Vylíčilová
	Dagmar Machová
	Eva Šlegrová
	Jana Kadaníková
	Pavlína Suková
světla	Karel Roubík
	Marek Zvelebil
inspice a nápověda	Zina Rýgrová
	Marie Píšová

Královna Dagmar ožívá v legendách

Česká princezna Markéta Přemyslovna, která se narodila někdy okolo roku 1186 v Míšni, se v roce 1205 provdala za dánského krále Valdemara II. Vítězného. V Čechách ji známe relativně málo, Dánové ji milují a dodnes ožívá v mnoha legendách a písních.

Když se v Dánsku řekne ‚královna Dagmar‘, lidé hned vědí, že je řeč o jejich mladičké, půvabné a šlechetné královně. Málokdo však ví, že pocházela z českého královského rodu Přemyslovců, že se narodila jako Markéta Drahomíra, dcera českého krále Přemysla Otakara I. a jeho první manželky Adléty Míšeňské, a že byla současně nevlastní sestrou svaté Anežky České.

*Adléta Míšeňská a Přemysl Otakar I.,
rodiče Markéty Přemyslovny*

Jak bylo mezi panovníky tehdejší doby obvyklé, Přemysl Otakar I. dovedně uplatňoval sňatkovou politiku, díky níž se sjednávalo přátelství různých dynastií Evropy. Podobně se uvažovalo i na dánském dvoře, takže jednoho dne dorazilo do Prahy dánské poselství – své dceři našel Přemysl Otakar I. vlivného ženicha. Svatba se konala v roce 1205 v Lübecku a Markéta Drahomíra po ní přijala jméno Dagmar. Královna Dagmar byla jakousi spojnicí mezi českým královstvím a severní Evropou a hned se ukázalo, že nemí-

ní být jen milou manželkou. Měla po svatbě vůči svému manželovi hned několik přání – osvobodit příbuzného krále Valdemara, snížit lidu daně, propustit vězně a přestat zbytečně válčit! Tam někde asi pramení dánská oblíbenost královny Dagmar! Navíc byla údajně velmi krásná, laskavá a vždy toužila po spravedlnosti. Král Valdemar Vítězný pak byl úspěšný panovník, sjednotil dánské území, více se věnoval správě státu – a Dánsko začalo vzkvétat!

Kolik jí bylo, když se stala dánskou královnou? U jejího data narození 1186 máme veliký otazník, mohla se totiž narodit také o čtyři roky později, takže jí bylo 15 nebo 19 let, každopádně to byla velmi mladá dívka. Dá se předpokládat, že byla sebevědomou Přemyslovnou, přičemž úroveň dánského dvora byla zřejmě srovnatelná s úrovní dvora pražského.

Měla dvě děti, o kterých bezpečně víme. První syn Valdemar Mladý by byl asi dědicem trůnu, ale bohužel zemřel v jinošském věku nešťastnou náhodou při lovu – byl zastřelen. Druhé dítě ji stálo život. Zemřela sedm či osm let po sňatku. Dodnes se vypráví legenda o její smrti v Ribe, kam král Valdemar spěchal, až uštvál koně. Dagmar mu

Křížek Královny Dagmar je uložen v Královském muzeu v Kodani, pozoruhodná je i jeho zadní strana.

na smrtelném loži po neúspěšném císařském řezu, který nezachránil ji ani dítě, doporučila, aby si vzal za budoucí manželku Kirsten – jednu z jejích dvorních dam. Neposlechl ji, vzal si Berengarii Portugalskou a moc dobře to nedopadlo!

Kdy královna Dagmar zemřela? Bylo to 24. května, ale jestli v roce 1213, jak tvrdí Dánové, nebo 1212, jak soudí někteří čeští historikové, to nevíme.

Královna Dagmar je pochovaná v Ringstedu. Z jejího hrobu pochází i emailový křížek byzantského původu z 10. století, který dostala od matky při odjezdu z Pražského hradu. Následně přijal tento křížek pro štěstí od Dagmary král Valdemar – když odjížděl do jakési bitvy. Tomu se tak zalíbil, že symbol kříže dal na svoji vlajku – později symbol celého Dánska. Sotva někdo v Dánsku tuší, že jejich vlajka má něco společného s pražskými Přemyslovci.

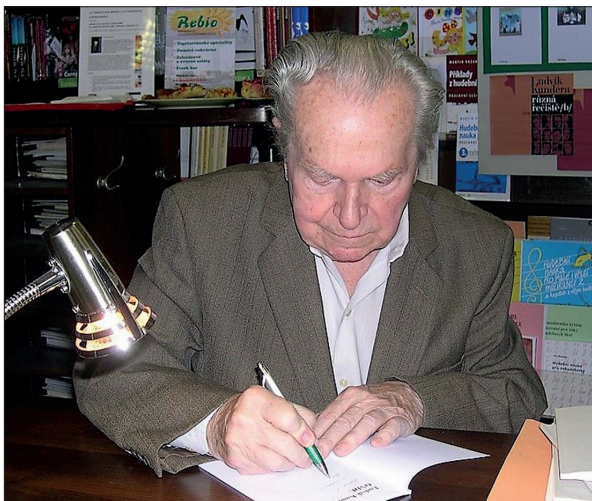
Jak se kříž dostal na zbývající tři vlajky severských států Švédska, Norska a Finska? Když se podíváme na tehdejší mapu Dánska, vidíme, jak daleko sahal v té době dánský stát a dánský vliv, takže otázka je zřejmě zodpovězena.

V roce 1928 byla v Ringstedu umístěna dvojjazyčná pamětní deska s vyobrazením oblíbené královny a jejích poddaných. Vyrytý nápis je víc než výmluvný, upozorňuje jasně na obdivuhodnou osobnost dánské i české historie.

*„Přišla z české země královna Dagmar,
přinesla mír všem bez pokoje,
svobodu spoutaným,
a vítězí láskou získala si dánská srdce!
Mír, svobodu a lásku ať hlásá její památka!
Vždycky v budoucnu oběma národům!“*

Ludvík Kundera

Český básník, dramatik, prozaik, překladatel z němčiny, editor a literární historik Ludvík Kundera byl synovcem klavíristy a hudebního vědce Ludvíka Kundery a bratrancem česko-francouzského spisovatele Milana Kundery.

22. března 1920 – 17. srpna 2010

Po maturitě na litoměřickém gymnáziu (1938) se zapsal na Filosofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze, ale přešel do Brna. Tam ho zastihlo uzavření vysokých škol, proto studium dokončil až v roce 1946 na Masarykově Univerzitě, obor bohemistika a germanistika.

Za války byl totálně nasazen v Německu. Po válce se stal jedním ze zakladatelů surrealistické Skupiny RA.

V letech 1968–70 byl dramaturgem Mahenovy činohry v Brně, odkud byl normalizací vypuzen. Žil pak bez stálého zaměstnání, avšak při pokračující literární činnosti. Bylo mu zakázáno publikovat, přesto se literatuře věnoval i nadále – mimo jiné pod pseudonymem Fernand Gromaire překládal německou poezii.

Jako historik se zaměřoval zejména na Františka Halase, Hanse Arpa a Bertolta Brechta. Ve svých rozhlasových hrách usiloval o antiiluzivní divadlo.

V letech 1991–2004 přednášel na katedře germanistiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

V roce 1994 byl jmenován čestným občanem města Brna, v roce 2000 byl jmenován čestným občanem Litoměřic. V červnu 2000 převzal v Bratislavě Cenu Jána Smreka za celoživotní dílo. V roce 2002 převzal na lipském mezinárodním knižním veletrhu ‚Cenu za celoživotní dílo‘ oceňující přínos ke zprostředkovávání české a německé literatury.

28. října 2007 mu prezident České republiky Václav Klaus udělil Státní vyznamenání Za zásluhy o stát v oblasti kultury a umění.

Nadace Charty 77 ho v roce 2009 vybrala za laureáta Ceny Jaroslava Seiferta za „celoživotní literární dílo“. Královnu Dagmar napsal společně s Miloslavem Klímou v roce 1987.

Šachy tenkrát i dnes v realitě i ve hře!

Miloslav Klíma

Prof. Mgr. Miloslav Klíma (*22. 9. 1941) patří mezi nejvýznamnější postavy české divadelní dramaturgie, které se věnoval na scénách napříč republikou.

Vystudoval dramaturgii (1963) na DAMU v Praze. V letech 1968–1971 byl angažován v pražském divadle Na forbíně, poté v Západočeském divadle v Chebu (1971–1980). Významné bylo jeho působení v Hradci Králové, kam společně s ním přešla na počátku osmdesátých let celá skupina tvůrců z Chebu, mj. Jan Grossman a Miroslav Krobot. Velké úsilí věnoval tenkrát jako dramaturg (1980–1983) formování nově vznikající studiové scény Beseda, vedlejší scény tehdejšího Divadla Vítězného února, a spolupráci s velmi úspěšným Divadlem DRAK, kde byl následně (1983–1986) dramaturgem.

Ve spolupráci s prof. Mgr. Josefem Kroftou, prof. Petrem Matáskem a Jiřím Vyšehlídem vytvořil legendární tvůrčí tým v královéhradeckém Divadle DRAK. Jejich velký mezinárodní dosah při prosazování moderního divadla byl zcela nevídaný, o čemž mimo jiné svědčily jejich četné zahraniční aktivity – workshopy, výuka na univerzitách, hostování.

V letech 1990–1991 byl šéfem činohry a dramaturgem pražského Divadla Na zábradlí a od roku 1991 dosud je pedagogem Katedry alternativního a loutkového divadla pražské DAMU. V letech 1991–1993 byl současně děkanem Divadelní fakulty AMU. V letech 1996–2002 byl též dramaturgem Národního divadla v Praze. V roce 1993 byl jmenován profesorem pro obor dramaturgie na pražské DAMU a od roku 2005 do roku 2013 byl prorektorem Akademie múzických umění pro studijní, vědecké a pedagogické záležitosti.

A co prof. Klíma a Divadlo Úpice?

Příběh téměř čtyřicetiletý!

V roce 1983 nám doporučil pro kočovné divadlo a naši cestu s kamenem z Víznburku do Prahy ke 100. výročí Národního divadla – Hru o Dorotě (v režii Petra Kracika)! V roce 2015 nám poskytl text Prodané nevěsty s hudební úpravou Jiřího Vyšehlída! A teď je to Královna Dagmar – už třetí inscenace, se kterou prof. M. Klíma významně pomohl našemu divadlu! Děkujeme!

Možné poselství dobra z dávných časů!

Mnohé divadelní soubory z různých zemí hledaly na sklonku studené války příležitosti pro vzájemné kontakty přes omezující „Železnou oponu“. Od šedesátých let častěji vznikaly zajímavé projekty společných inscenací. Hlavní tvůrci Divadla DRAK spolupracovali s dánským divadlem v Odense nejprve jednotlivě, ale projekt zahrnující oba soubory se zrodil až ve chvíli, kdy se skoro náhodně při probírání mnoha možných témat vynořila reminiscence na královnu Dagmar z přelomu 11. a 12. století.

Dcera Přemysla Otakara I. byla i u nás hrdinkou řady děl českých spisovatelů (Svatopluk Čech, Václav Beneš Třebízský například), nezapomenutelně se vryla do povědomí dánského národa jako manželka Valdemara II., protože se stala hrdinkou řady lidových balad a písní, které oslavovaly její život, činy a především to, jak navzdory moru, nepřátelství a nepochopení pomáhala lidem a prosazovala dobro. Jeden čas dokonce dívky ke křtu nebo k osmnáctým narozeninám dostávaly v Dánsku „Dagmařin křížek“ – jediný pozůstatek, který se našel v jejím hrobě, neboť tělo odnesli andělé na nebe. Zajímavý materiál nabídl možnost vytvořit společně inscenaci navzdory tehdy vládnoucím ideologickým, společenským a jiným překradám mezi národy evropského kontinentu.

Básník a překladatel Ludvík Kundera se tématem zabýval již dříve a ochotně spolupracoval s týmem Divadla Drak na inscenaci. Ta vznikala v úzké spolupráci s dramaturgem divadla (M. Klíma – pozn. redakce), režisérem Josefem

Kroftou, scénografem Petrem Matáskem, hudebním skladatelem Jiřím Vyšohlídem a celým souborem. Malý model proměnlivé scény, který nabídl Petr Matásek, ukázal, kde se jednotlivé sekvence příběhu mohou odehrávat.

Představení vznikalo na konci osmdesátých let tak, jak se tvoří dnes mnohé inscenace, tedy kolektivní spoluúčastí nejen hlavních tvůrců, ale i herců, muzikantů a techniků, což bylo ve dvojjazyčném provedení dokonce nutné například při střídání rolí tak, aby diváci, jak v Dánsku, tak u nás, vždy rozuměli tomu, co postavy říkají. Představení natočila Česká televize a je v jejím archivu. Dokládá, že tehdy nebyl problém jazyková bariéra – ta se dá vždy nějak překonat – ale minimální možnosti a příležitosti pro bohatší spolupráci kumštýřů přes umělé hranice, které oddělují lidi ochotné a připravené spolupracovat.

Je pozoruhodné, že v době, kdy národy Evropy hledají fungující způsoby společné existence na kontinentu, může být odkaz Královny Dagmar velmi živý a pro mnohé kupodivu i překvapující.

Přitom ona „jen“ rozdávala v době morové epidemie polévku, „jen“ se přimlouvala za osvobození těch, kdo měli jiný názor než představitelé moci, „jen“ apelovala na rozumné daně těm, kdo na polích živí zemi, „jen“ žádala krále, aby nevedl zbytečné války... romantizující zabarvení balad mnohé zveličilo.

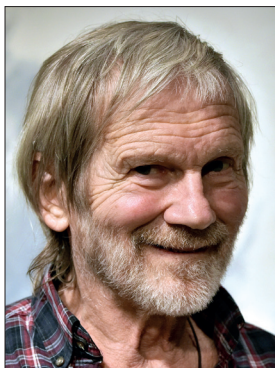
Přesto právě v přemíře dnešních pandemických, energetických, inflačních, politických a jiných potíží může její poselství pomoci napřimovat sklánějící a hrbící se záda moderní doby.

Každý smysluplný kumšt, hodný toho slova, by měl přinést nějaký vzkaz nebo poselství těm, ke kterým se obrací. Královna Dagmar takovou příležitostí, doufejme, nadále je.

Miloslav Klíma

Ladislav Peřina

Když chce ochotnický soubor hrát divadlo, musí nejprve někdo mít odvahu protřelého diktátora, urvat moc a prohlásit se režisérem. Pokud takový člověk v souboru není, musí se režisér hledat. Tak jsme hledali i my – a našli Ladislava Peřinu!

Měl roční praxi kulisáka, když se rozhodl vystudovat pražskou DAMU a stát se hercem. Po krátkém angažmá v Kladně pak od roku 1973 hrál dvaadvacet roků v královéhradeckém Draku. Následně se nechal zlákat „volnou nohou“, aby mohl dělat divadlo jednoho herce především pro mládež. Asi to nebylo špatné rozhodnutí, když to už dělá 25 roků, z toho 17 let současně učí na literárně-dramatickém odboru ZUŠ R. A. Dvorského ve Dvoře Králové nad Labem.

Aby toho nebylo málo, prozradil (při použití nejmodernější komunikační techniky) v rozhovoru vedeném z Prahy do sedla jeho koně (cválajícího v lednovém nedělním odpoledni zasněženou krajinou Orlických hor), že volná noha mu umožnila současně provozovat „koňský penzion“, což v překladu znamená mít 12 let penzion, koně a poskytovat jezdeckou výuku ubytovaným hostům. Pak ještě dodal, že také 15 let trénoval karate ve Spartaku Hradec Králové, přičemž mimo jiné získal hnědý pás.

Usoudili jsme, že to vše je dostatečná průprava režírovat ochotníky – a plácli jsme si! To jsme samozřejmě netušili, že chvíli před plánovanou premiérou v lednu 2021 za nás ve zcela jiném gardu rozhodne covid. Na podzim 2021 jsme tedy začali zkoušet skoro znovu.

Výsledek vždy především posoudí diváci, nemůžeme tedy hodnotit naši spolupráci s hostujícím režisérem před premiérou, ale můžeme, vlastně musíme – poděkovat! Moc poděkovat!

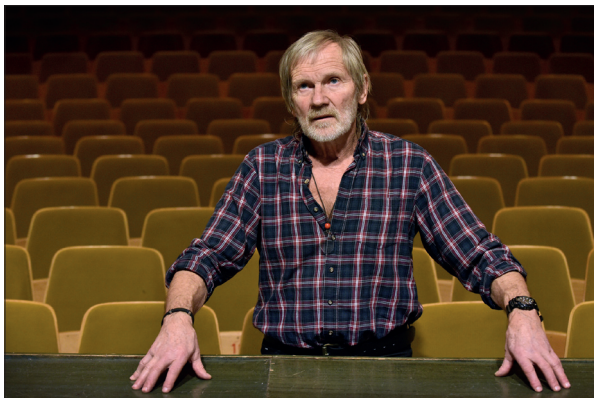
Naším cílem nebylo vytvořit historické drama.

Vybrané téma se nám zdálo být vhodné k tomu, abychom ukázali na pomyslném jevištním kolotoči dějin, že základní lidské vlastnosti a problémy jsou stále stejné, a to bez ohledu na to, ve kterém století se odehrávají.

Že láska, zrada, touha po moci a všechno, co z toho vyplývá, bylo na světě už od chvíle, kdy lidé začali myslet a cítit. A konec konců, co se historie týče, myslíme, že jsme se proti ní příliš neprohřešili. Jenom konec našeho představení jí neodpovídá. Ale děje se tak zcela cíleně.

Myslíme si, že zvláště v dnešní, poněkud složitě době, by lidé neměli odcházet z divadla s depresí v duši, ale naopak s nadějí. A pokud se nám podařilo ve vás alespoň trochu naděje probudit, nebyla naše práce zbytečná!

Ladislav Peřina

Jan Prouza

Pochází z Náchoda, absolvoval Státní konzervatoř Pardubice, kde studoval hru na akordeon, klasickou kytaru a klavír. Po ukončení základní vojenské služby nastoupil jako kantor v ZUŠ ve Dvoře Králové nad Labem, kde působí dodnes.

Kompozici vážné i populární hudby se věnuje již od doby studia na konzervatoři. Zajímají ho písně, instrumentální skladby i scénická hudba.

S kolegou Ladislavem Peřinou zavedli na škole cyklus pravidelných, tzv. autorských koncertů, kde spolu s některými dalšími kolegy prezentují svoji tvorbu. Spolupracuje i s literárně-dramatickým oddělením školy, vedeným Ladislavem Peřinou, na tvorbě scénické hudby. Tak vytvořil i hudbu pro Královnu Dagmar. Vznikla po řadě konzultací strávených nad scénářem.

Hudební složka obsahuje mimo jiné 14 krátkých motivů, které v průběhu děje zazní v přesně stanoveném okamžiku. Prioritou je slovo – následný hudební motiv jen zdůrazňuje a podbarvuje výraz a smysl pronesených slov. Písně vznikly na původní texty, jen s nepatrnými obměnami.

Všichni hudebníci se zhostili svých partů skvěle – mají moji úctu a vděk!

Jan Prouza

My také děkujeme – a doufáme, že snad není naše spolupráce poslední!

Divadlo Úpice

Irena Vylíčilová

Narodila se v Krnově, doma je v Úpici. Po gymnáziu vystudovala v Praze střední pedagogickou školu, pracovala ve školství, později v kultuře.

Ráda vzpomíná na legendu úpického dětského divadla – Zdenu Šmídovou, která i ji od dětství zasvěcovala do tajů prken, co znamenají svět. Irena pokoušela divadlo i film ve studácké partě okolo spolužáka a kamaráda, dnes vynikajícího českého filmového tvůrce Mirka Janka.

Má za sebou bezpočet rolí s mnoha oceněními z divadelních přehlídek, ale také množství cen za kostýmní a scénické výpravy. Byla a je duší úpického divadla, a to téměř doslova, protože je součástí mnohogeneračního úpického divadelního gangu Vylíčilů, který sahá od praotců k pravnukům, resp. pravnučkám...

Děkujeme našim partnerům za podporu

SKUPINA ČEZ

Spolek divadelních ochotníků Alois Jirásek

Chelčického 216, 542 32 Úpice

předseda Mgr. Zdeněk Vylíčil

vydáno jako program k premiéře 29. 1. 2022

Ludvík Kundera – Miloslav Klíma: Královna Dagmar

připravil Vladimír Hetflejš

fotografie: Ivan Prokop, Ctibor Košťál, Petr Košťál, archiv Spolku.

V obrazové i textové části byly použity kopie historických materiálů, citace z muzejních fondů a veřejných databází.

Grafické zpracování a tisk: Tisk Ofset a.s., Úpice